

VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ

A X-A SESIUNE ȘTIINȚIFICĂ „Valori bibliofile DIN PATRIMONIUL CULTURAL NAȚIONAL—CERCETARE ȘI VALORIFICARE”

Manifestare de amploare națională, cea de-a X-a Sesiune de comunicări științifice „Valori bibliofile din patrimoniul cultural național — cercetare și valorificare” a avut loc în zilele de 2 și 3 iunie 1989 la Piatra Neamț. La organizarea ei a contribuit Complexul Muzeal Județean, locul ales pentru găzduirea lucrărilor impus fiind de bogatele tradiții culturale care guvernează spiritualitatea spațiului nemțean.

Astăzi, relația dintre o întreagă pleiadă de oameni ai cărții și ținutul de sub Ceahlău e privită ca un lucru firesc, ca un fapt întemeiat și validat de istorie. De la Gavril Uric (copist din secolul XV, al cărui manuscris înobilează biblioteca Oxfordului) și pînă la genialul humuleștean, de la neobositul călător Calistrat Hogaș și pînă la prozatorul de o impresionantă anvergură care a fost Mihail Sadoveanu, numele înscrise în tabloul culturii românești se situează pe dimensiunea ei majoră. A le reaminti acum înseamnă doar o introducere în cadrul realității. Astfel motivată, sesiunea de la Piatra Neamț a fost un prilej în plus pentru cercetătorii din numeroase instituții de cultură — Universități, Institute ale Academiei, biblioteci, muzee, oficii județene pentru patrimoniul cultural național, filiale ale Arhivelor Statului — să-și expună rezultatele unui an de fructuoase investigații în domeniul bibliofiliilor. Cu această ocazie au ieșit la iveală noi date ținind de istoria culturii, prin care românii au contribuit la dezvoltarea fondului european de valori umaniste. Îndreptările și completările la cărțile sau apartenența unor tipărituri, restituirile corespondenței între mari personalități ale culturii, reconstituirea unor biblioteci celebre, semnalarea citorva aspecte necunoscute din activitatea vechilor tipografii, urmărirea circulației cărților prin intermediul însemnărilor păstrate pe ele sînt tot atîtea direcții de cercetare care au fost relevate în cele cinci secțiuni de bază ale sesiunii (carte românească, cărți și manuscrise rare, bibliofiliile, comunicare—restaurare). O altă secțiune, „Eminescu — Creangă”, a fost dedicată omagierii celor doi mari scriitori, la un veac de la intrarea lor în posteritate.

Deschiderea sesiunii a avut loc în sala Teatrului Tineretului și cu acest prilej au prezentat comunicări dr. Alexandru Dușu, *Cartea românească veche — expresie a unității de limbă și cultură națională*; dr. Gabriel Strempele, *Instituții și personalități nemțene*; dr. Mihai Moraru, *Eminescu și cultura veche românească*.

În cele două zile ale simpozionului au fost prezentate următoarele comunicări:

Secția Carte românească: prof. dr. doc. I. C. Chițimia — *O sintagmă străveche și ilustră de limba română scrisă în reluarea seculară a literaturii noastre vechi*; Victor V. Grecu — *Contribuția cărții vechi românești la unitatea de limbă în perspectiva unificării politice*; Aurelia Florescu — *Două noi cărți didactice din prima jumătate a secolului al XIX-lea descoperite în județul Dolj*; dr. Aurora Elena Ilieș — *Prologozele, cea mai citită carte dintre tipăriturile lui Dosoftei*; Dan Jumară — *Tipărituri vechi românești în fondul documentar al Arhivelor Statului Iași*; Adrian Silvan Ionescu — *Albumele armatei române din secolul al XIX-lea*; Ana Grama, Zoe Apostolache-Stoicescu — *Evidențe de cărți vechi românești (1855—1864)*; Tereza Sinigalia, — *Noi puncte de vedere privind originea și semnificația celor mai vechi miniaturi votive din Țările Române*; Lizica Popoiu — „Prenumerajele” ilustrii ai unei traduceri de la începutul secolului al XIX-lea; Mariana Mihăilescu — *Carte și tipar în Țările Române în timpul lui Grigore Ghica al II-lea*; Mihai Mitu — „Crestomatiul românesc” prima revistă literară românească (1820); Stefan Andreescu — *Despre „Faza Matei Basarab” din cronică Țării Românești*; Doina Dregheciu, Eva Mărza — *Cartea românească veche din județul Alba (sec. XVI—XVIII)*; Titus Furdui — *Pot fi considerate tipărituri românești vechi Mineele imprimate la Neamț la începutul deceniului al patrulea al secolului al XIX-lea?*; Ioana Cristache Panait — *Mesajul cărții brâncovenești în Transilvania*; Petru Constantinescu — *Un moment semnificativ în formarea limbajului dramatic*; Violeta Barbu — *Noi știri despre prima tipăritură în limba română (Sibiu 1544)*; Olimpiu Mitric — *Cartea veche din fondurile bibliotecii Muzeului județean Suceava*; Secția Manuscrise și documente; Mihai Gherman — *Date noi în interpretarea dicționarului și gramaticii lui Grigore Maior (1765)*; Emil Păunescu — *Contribuții la corpusul național de manuscrise —*

„Revista istorică”, tom 1, nr. 1, p. 89—94, 1990

judeful Giurgiu; Eva Catrinescu — *Istoria lui Plutarh și Titus Livius ca pretext al unei pre-lucrări dramatice tradusă în românește de la 1846 de G. Pașkova*; Eugen Pavel — *Mărturia lingvistică de vechi însemnări manuscrise*; Mariana Pascu — *Un manuscris privind activitatea lui Petrarce Poenaru de „grămădic și secretar al lui Tudor Vladimirescu*; Gabriela și Ioan Mircea — *Mărturia documentare privind vechimea unui manuscris de artă românească din secolul al XVIII-lea*; Silvia Dumitru — *Mărturia istorice inedite în corespondența cărturarului G. Sion*; Gheorghe Mihăilă — *Cronica evenimentelor din Peninsula Balcanică (1296—1413) în tradiția manuscrisă românească*; Zamfira Mihail — *„Foile volante” în limba română în primele decenii ale secolului al XIX-lea*; Radu Ionescu — *Izvoare insuficient cercetate: Liber Amicorum*; Elena Maria Schatz — *File de jurnal din primul război mondial*; Eva Mărza, Vasile Popp; *Disertație despre tipografiile românești — de la „Insemnări” la „manuseris”*; Paul Păltânea — *Scrisori felibrice în colecția bibliotecii „V. A. Urechia”*; Ionel Căndea: *Diplome și scrisori domnești în colecțiile Muzeului județean Brăila*; Ioana Zmeu — *O scrisoare inedită a lui Ștefan Scarlat Dăscălcu (1841—1878)*; Ioachim Lazăr — *Beniamin Denșușianu, autor de manuale școlare în manuscrise, pentru preparandia de la Hașeg (1854—1857)*.

Cărți și manuscrise rare: Daniel Barbu — *O întregire a catalogului manuscriselor grecești din Biblioteca Academiei Române*; Ana Selejan — *Luptele daco-geților într-o ediție rară a „Epitomelor” lui I. A. Florus*; Elena Damian — *Cartea franceză de medicină în perioada Renașterii, în colecțiile Bibliotecii Academiei Filiale Cluj-Napoca*; Luana Troia: *Contribuții la cunoașterea literaturii geografice a secolului al XVII-lea*; Mihai Moraru — *Identificări epigrafice după surse literare*; Mihaela Voineagu — *Ediții Lessing în fondul de carte al Bibliotecii județene Arad*; Alexandrina Ioniță — *Impresii de călătorie despre români din 1805 ale unui călător străin*; Adriana Ștefănescu Mitu — *Considerații asupra „Cugetărilor lui Ozens-tiern” și a traducătorului lor în limba română*; Mariana Gutavenco — *Ediții autume din opera lui Honore de Balzac în fondul de carte al Bibliotecii județene Arad*; Emil Nadler — *Marius Alexianu — Referiri la istoria geto-dacilor într-o carte străină veche publicată la 1640*; Adrian Silvan-Ionescu — *Ținutul Neamșului acum 100 de ani într-un memorial de călătorie ilustrat*; Ion Spătan — *Note contemporane (1777—1779) pe marginea „Istoriei Moldovei și Valahiei” și a autorului ei Jean-Louis Carra*; Irina Călin, Doru Bădără — *Relatări spaniole despre Țările Române într-un manuscris din colecția Bibliotecii Centrale Universitare București*.

Circulația cărții — Însemnări: Iacob Mărza — *Mobilul cultural și politic al unei cărți românești tipărită la Alba-Iulia, la mijlocul secolului al XVII-lea*; Marieta Chișer — *Însemnări cu caracter economic pe cărți vechi românești*; Elena Rodica Colta — *Difuzarea cărții tipărite în Moldova în ținuturile vestice ale țării*; Ion Stoica — *Patrimoniul cultural din bibliotecă — izvor și obiectiv educațional*; Elena Mihau — *Un „jurnal” al anilor 1848 pe o carte veche românească din județul Mureș*; Cătălina și Anca Voica Veulescu — *Forme literare — reprezentări mentale, evenimente geologice pe manuscrise și cărți vechi*; Eva Isac — *Cărți vechi românești tipărite la Neamș, aflate în patrimoniul județului Gorj*; Elena Dima — *Însemnări pe cărți românești vechi recent depistate în patrimoniul Râmnicului*.

Bibliofile: Vasile Părvănescu — *Mărturia bibliofile despre localitatea Corneș, județul Mehedinți*; Maria Basarab — *Scrieri vechi românești aflate într-o colecție din județul Hunedoara*; Dalia Lucia Aramă — *Imagini pietrene dintr-o donație a lui Daniil Raf*; Elisabeta Mucken-haupt — *O carte de valoare patrimonială deosebită în colecțiile Muzeului județean Harghita*; Ileana Roman — *Ex-libris-uri și „officine” celebre în fondul I.G. Bibicescu al Bibliotecii județene Mehedinți*; Alexandrina Bostan — *Un album cu versuri auto grafe de Calistrat Hogăș*.

Mihail Eminescu — Ion Creangă: Nicolae Cărlan — *Mihail Eminescu și „Lepturariul” lui Aron Pumnul*; Sanda Ionescu — *Ediții din opera didactică a lui Ion Creangă în Biblioteca Centrală Pedagogică*; Andrei Nestorescu — *Un document literar junimist din anul 1869*; Liviu Păpuș — *Noi manuscrise eminesciene în B.C.U. — Iași*; Gabriela Dumitrescu — *Correspondență pe marginea manuscriselor lui Ion Creangă păstrate în Colecțiile Bibliotecii Academiei*; Florin Rotaru — *Geneza primei ediții a scrierilor lui Ion Creangă*; Emilia Enache Eminescu și muzica.

Conservare-restaurare: Sofia Știriban — *Cîteva informații privind localizarea, atribuirea și datarea unui codex din secolul al XVI-lea, obținute prin investigații de laborator*; Adriana Ionuc — *O nouă metodă folosită la restaurarea unui manuscris eminescian*; Ana Maria Vlad — *Maria Geba — Metode de analiză a pielii folosite în legătura de carte veche*; Maria Rafailă — *Folosirea laser-ului și a spectroscopiei Roman în studierea manuscriselor vechi miniaturate*; Elena Pirău — *Doina Manea — Problematika restaurării unei diplome aparținând lui Petru Poni*; Doina Birov — *Tehnica de albire și neutralizare a hîrtiei aplicată la o piesă textilă din secolul al XVIII-lea*; Geba Maria — *Vlad Ana Maria — Investigarea materialelor utilizate în ornamentarea documentelor, manuscriselor și tipăriturilor medievale*; Mariana Mustață — *Bioecologia unor coleoptere dăunătoare cărților*.

În cele peste 80 de intervenții, participanții la sesiunea de la Piatra Neamț au ilustrat preocupările speciale față de unitatea culturii noastre, față de argumentarea și clarificarea multor aspecte legate de diversitatea, profunzimea și caracterul ei particular. Această tendință a reprezentat, de altfel, o orientare constantă pe parcursul celor zece ediții de plină acum, obiectivele atinse fiind dintre cele mai importante. Reținem în acest sens opinia prof. univ. dr. doc. I. G. Chițimia (de la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”): „Colocviile noastre au arătat, pe parcursul lor, că sint de o importanță considerabilă, atât prin punerea în circuit a unor valori însemnate din patrimoniul cultural național, pe zone, cât și în ce privește dezvoltarea culturii române de-a lungul secolelor. În plus, se poate adăuga că aceste întâlniri au reușit să demonstreze că începuturile scrisului în limba română sînt mai vechi decît s-a crezut pînă la un moment dat și au precedat scrisul în limba slavonă, pe care cultura noastră a adoptat-o mai tîrziu. Dacă pe parcurs s-a pierdut contactul cu începuturile, mai tîrziu s-a revenit masiv la scrisul în limba română vie, a momentului, în epoca lui Coresi, cum nu s-a întîmplat în nici una din literaturile sud-est europene. Literatura română este una din cele mai vechi în acest spațiu și faptul s-a dovedit și se va dovedi din ce în ce mai mult”.

Tot cu această ocazie au fost vernisate două interesante expoziții menite să valorifice fondul bibliofil existent pe teritoriul județului Neamț. Sub genericul *Cartea românească veche — expresie a unității de limbă și cultură națională*, la Muzeul de istorie din Piatra Neamț au fost reunite mai mult de 50 exemplare din tirajul prim al unor momente de limbă și cultură românească, într-o concepție originală, expoziția oferind o imagine pregnantă a legăturilor care au existat deontodeauna între diferitele centre culturale de pe teritoriul țării noastre. Pentru un interval de trei secole — XVII, XVIII și XIX — aceste imprimare reprezintă aproape tot ce a ieșit mai valoros de sub teascurile a 12 tipografii (din Iași, Blaj, Rădăuți, Timișoara, București, Snagov, Alba Iulia, Tîrgoviște, Buzău, Brașov, Rîmnicu Vilcea, Sibiu), de la *Cartea românească de învățătură*, 1643 a lui Varlaam, la *Biblia* de la București, 1688, de la *Psaltirea slavo-română*, 1680, a lui Dosoftei, la *Îndreptarea Legii*, 1652 ș.a. Lor li se adaugă atelierul de la Neamț, în primul rînd cu celebra *Scrisoarea Moldovei* (1825) de D. Cantemir, cea dintîi ediție în limba română (după *Descriptio Moldaviae*). Structura expoziției a urmărit să transmită tocmai ideea provenienței valorilor bibliofile din cele mai importante colecții locale. Pe de altă parte, expoziția *Eminescu și Creangă în Fondul G.T. Kirileanu*, organizată la Biblioteca Județeană, a constituit o selecție din fondul documentar respectiv, oglîndind pasiunea constantă a ilustrului cărturar și editor al operi celor doi mari clasici. Între exponatele de un real interes au figurat ediții anotate de G. T. Kirileanu, precum și exemplare din edițiile Maiorescu ale Poeziilor lui Eminescu, sau ediția Gruber-Xenopol a scrierilor lui Creangă.

Alexandrina Bostan,
Emil Nadler

ȘTIRI NOI PRIVIND ORGANIZAREA PROVINCIEI DACIA

În 1986, prof. Miroslava Mirković (Belgrad) identifica într-o colecție particulară din Ranovač (R. S. F. Iugoslavia) (la 30 km sud de anticul Viminacium) o tăbliță de bronz (*tabella II*; 16,2 × 12,2 cm) a unei diplome militare romane, publicată îndată de autoarea citată în revista „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” (Bonn), 70 (1987), p. 189—194. O altă plăcuță, reprezentînd *tabella I* a aceleiași diplome, a ajuns (prin comerțul de antichități) în R.F.G.; textul ei a fost comunicat aproape simultan, în septembrie 1989, de J. Garbsch (München) la al XV-lea Congres internațional al frontierelor romane (Canterbury) și de K. Wachtel (Berlin) la Congresul de studii sud-est europene de la Sofia. Noi am luat cunoștință de acest important document epigrafic, interesînd istoria noastră veche, printr-o copie-desen a diplomei, difuzată de J. Garbsch participanților la congres și pusă la dispoziția noastră de colegul Liviu Petculescu (Muzeul Național de Istorie); vezi acum „Bayerische \orgeschiehtsbätter”, 54, 1989, p. 137—151.

În așteptarea publicării diplomei cu toate datele, ne mulțumim a nota că decretul imperial (*constitutio*) datează din 14 octombrie 109 și menționează lăsarea la vatră (*dimissio honesta missione*) unor veterani din 19 unități auxiliare romane (3 *alae* — unități de cavalerie și 16 *cohortes* — unități de infanterie) din armata de ocupație a Daciei. Spre comparație amintim că în diploma din 17 februarie 110 (CIL, XVI, 57 = IDR, I, 2) apar 12 unități (2 *alae* și 10 *cohortes*), iar în cea din 2 iulie 110 (CIL, XVI, 163 = IDR, I, 3) nu mai puțin de 22 (4 *alae*, 17 *cohortes* și o formațiune de *pedites Britannici*).

Noutatea adusă de această diplomă constă în mențiunea: *et sunt in Dacia sub D. Terentio Scauriano, quinis et vicenis pluribusve stipendiis emeritis dimissis honesta missione a Iulio Sabino* („și se află în Dacia sub comanda lui Decimus Terentius Scaurianus, lăsați cu cinste la vatră după 25 de ani și mai mulți de serviciu militar de Iulius Sabinus”). Așadar, soldații fuseseră liberați de Iulius Sabinus, dar decretul imperial de acordare a cetățeniei a întârziat până la 14 octombrie 109, când guvernator al Daciei era D. Terentius Scaurianus; formula ne amintește de diploma militară din 10 august 123 descoperită la Gherla (IDR, I, 7), acordată veteranilor unor unități *quae sunt in [Dacia Po]rolis(s)ensi sub Livio Grapo*, dar *dimissis honesta missione per M(arcium) Turbonem* (deci „lăsarea la vatră” avușese loc prin anul 118, când Q. Marcus Turbo Fronto Publicius Severus se afla la cîrma Daciei).

Oricît ar părea de curios, Iulius Sabinus este abia acum cunoscut în prosopografia imperiului roman. Dar noi nu ezităm în identificarea lui cu anonimul din inscripția (această) CIL, VI, 1444 (= ILS, 1022) de la Roma: [...cum] *Imperator Caesar Nerva Traianus Aug(ustus) Germ(anicus) Dacicus gentem Dacor(um) et regem Decebalum bello superavit, sub eodem duce leg(ato) pro pr(aetore), ab eodem donato hastis puris VIII, vexillis VIII, coronis muralib(us) II, vallarib(us) II, classicis II, auratis II* etc. Așadar, Iulius Sabinus a participat la războiul împăratului Traian cu dacii, cu rangul de *leg(atus) pro pr(aetore)*, fiind decorat pentru bravură (în două rânduri); din faptul că legația menționată nu este asociată cu numele unei provincii, pare să rezulte că acest *ignotus* a fost comandantul unui corp expediționar, în cursul celui de-al doilea război dacic (105—106 e.n.). El a succedat probabil lui Cn. Pinarius Camillus Cicatricula Pompeius Longinus (despre acesta, vezi B.E. Thomasson, *Laterculi praesidium*, Göteborg, 1984, col. 125—126, nr. 31), identic probabil cu generalul Longinus capturat de regele Decebalus (Cassius Dio, LXVIII, 12, 1—5). Din analiza datelor diplomei, rezultă că Iulius Sabinus a rămas în Dacia până prin 107—108. Abia după aceea a fost numit la cîrma Daciei D. Terentius Scaurianus — cel menționat de diplomele militare din anul 110 (CIL, XVI, 57, 160 și 163 = IDR, I, 1—3), întemeietorul capitalei provinciei, *Colonia Dacia (Ulpia Traiana Sarmizegetusa)* (CIL, III, 1443 = IDR, III/2, 1).

Constantin C. Petolescu

CĂLĂTORIE DE DOCUMENTARE ÎN U.R.S.S.

În perioada 4—25 octombrie 1989 în cadrul acordurilor de cooperare științifică dintre forurile academice din România și U.R.S.S. am efectuat un stagiu de documentare de 3 săptămîni în Uniunea Sovietică. Obiectivul principal al deplasării l-a reprezentat completarea documentării la tema de plan *Călători străini despre Țările Române* (Scrie nouă). Sec. XIX relațiile călătorilor ruși, precum și depistarea de noi informații, cu caracter inedit, în izvoarele ruse ale epocii.

Prima etapă a stagiului s-a desfășurat în Moscova, unde activitatea de investigație științifică s-a derulat în Biblioteca I.N.I.O.N. (Institut naucnoi informații po obscestvennih naukai) și în Istorieskii Bibliotec R.S.F.S.R.

Cercetarea atentă și sistematică a fondurilor celor două biblioteci amintite ne-a prilejuit depistarea unor izvoare puțin cunoscute istoriografici românești și care nădăjdum că-și vor găsi locul cuvenit în periodicele sau volumele de documente din țara noastră. Avem aici în primul rînd în vedere volumul *Kpaiko obozrenje knkajestv Moldavii i Valahii v politiceskon otosenij ob obrazovanii onih v knkajestv do polovini 1831*, apărută la Moscova în Tipografia Universității din acest oraș în anul 1862.

În urma transcrierii și traducerii sale, precum și a înzestrării sale cu adnotația științifică corespunzătoare, izvorul respectiv va găsi locul corespunzător în noua serie a *Călătorilor străini*.

La Biblioteca istorică de stat a R.S.F.S.R. activitatea de cercetare științifică ne-a prilejuit depistarea unei surse până în prezent necunoscută în literatura de specialitate. Este vorba de însemnările negustorului rus Piotr Nikiforov surprins de evenimentele războiului Crimeii în prizonierat la București; uncele din adnotările sale au o valoare particulară pentru istoria modernă românească¹.

Activitatea în bibliotecile sovietice ne-a prilejuit în același timp familiarizarea cu publicațiile editate de Institutul pentru informație științifică în științele sociale (I.N.I.O.N.) din

Moscova și de modul în care istoriografia românească este reprezentată în periodicele amintite. Astfel indicatorul bibliografic „nr.7/1989 din seria” *Novaja Soviestskaia i innostranăia literatura po obscestvennim naukam*” (literatura contemporană sovietică și străină în domeniul științelor sociale) este consacrat României. Selecția titlurilor inserate după cum informează realizatorii Indicatorului a fost efectuată cu ajutorul computerului. Pentru ilustrare au fost repertoriate ca fiind considerate mai semnificative contribuțiile din nr-7/1988 (semnate de M.Holban, N.Munteanu-Breastă, A.Pippidi, P.Cernovodeanu, G.Penelea) și 8/1988 aparținând lui F.Constantiniu și M.Oprițescu) ale „Revistei de istorie”.

O altă categorie de publicații o reprezintă seria *Obscestvennie nauki za rubejom* (Științele speciale peste hotare) editată de asemenea de I.N.I.O.N. cu apariție bilunară. Fascicula amintită conține prezentări destul de detaliate ale conținutului unor apariții editoriale din numeroase țări ale lumii, fără a se lua însă poziție critică. Amintim aici că seria menționată au fost prezentate și două cărți românești și anume Eugen Comșa, *Neoliticul pe teritoriul României. Considerații* apărută în 1987 în Editura Academiei (în nr.1/1988, p.176—178) și respectiv Ștefan Lache și Gh.Tuțui, *La Roumanie et la conference de la paix de Paris 1946*, apărută de asemenea în 1987 în aceeași editură, în nr. 2/1988, p. 134—135, ultima prezentare fiind semnată de O.L.Aleksandri.

Stagiul de documentare a cuprins de asemenea și o deplasare de 6 zile (16—21 octombrie) la Leningrad, în cuprinsul căreia cea mai mare parte a activității am desfășurat-o la Biblioteca publică de stat „Saltikov—Scedrin”. Deși instituția de cultură leningrădeană dispune de un fond de carte mai restrâns decât cele din Moscova totuși explorările în bogatul său tezaur s-au dovedit a fi nu mai puțin benefice. A rezultat astfel încă o prezență îndelungată pe teritoriul Principatelor române în primul deceniu al secolului XIX, cea a cunoscutului om politic și conducător militar generalul P.I.Bagratiion, care în perioada 1809—1810 a deținut funcția de comandant șef al armatei ruse din Principatele dunărene.

Numeroasele rapoarte și mărturii din această perioadă a activității sale au fost grupate într-o culegere de documente, aflată din păcate într-un număr extrem de restrâns de exemplare². Timpul scurt aflat la dispoziție nu ne-a permis transcrierea decât a unui număr insuficient de documente din bogatul sumar al volumului în cauză. O eventuală solicitare și obținere a acestuia în cadrul legal al schimbului interbibliotecă România—URSS ar completa în mod indiscutabil prin prelucrarea întregului material fondul de informații extrem de valoroase pe care îl reprezintă documentele rămase de la P.I.Bagratiion.

În cadrul contactelor cu colegii de specialitate sovietici, în ziua de 9 octombrie 1989 a avut loc o fructuoasă întâlnire cu un grup de cercetători din Institutul de balcanistică și slavistică din Moscova al Academiei de științe a U.R.S.S. Discuțiile purtate au privit probleme actuale care stau în fața secției de istorie modernă a țărilor din centrul și Sud — Estul Europei. Din partea Institutului au participat L.E.Semionova, T.A. Pokivailova, M.P. Erescenko, N.Kalașnikova s-au discutat de asemenea aspecte ale preocupărilor comune celor două istoriografii. În ansamblu ședința de lucru s-a dovedit rodnică și fertilă în viitoare direcții de cercetare.

În cadrul stagiului, la amabila invitație a conducerii Institutul de sociologie al Academiei de Științe, am luat parte în calitate de invitat la desfășurarea simpozionului cu participare internațională *Mobilitate și stratificare socială. Cercetare sociologică și tendințe de viitor*. Desfășurat în ambianța ospitalieră a complexului de odihnă „Uzkoie” al Academiei de științe a U.R.S.S. manifestarea respectivă a pus în evidență rezultatele și tendințele actuale pe care dezvoltarea proceselor economice le implica în sfera vieții sociale, cu accent deosebit pus pe situația din U.R.S.S. și R.D.G. cu particularități specifice dar și elemente comune.

Grație bunăvoinței organizatorilor sovietici, una din zilele stagiului a fost consacrată familiarizării cu complexul reședințelor imperiale de la Petrodvoreț (din apropierea Leniugradului) multora din personalitățile ce și-au avut reședința acolo (Petru cel Mare, Ecaterina a II-a sau Alexandru I) avind numeroase tangențe cu istoria medievală a poporului nostru.

Prin bilanțul științific pozitiv, prin contactele științifice și colegiale înregistrate, prin mai buna cunoaștere a realităților sovietice contemporane, apreciem că deplasarea de specialitate în țara vecină și prietenă și-a atins obiectivele inițial prevăzute și a avut un eficient caracter de lucru, oferind totodată noi premise pentru o investigație ulterioară.

Marian Stroia

¹ *Sobranie istinnih svedenii vâ Bucharest vo vremia plena nikolaevskoi go Kupta Petra Nikiforova (1854—1855), Sankt Petersburg b g (p. 538—54. 543).*

² *Bagratiion v Dunaiskih knojestvah sobranie Dokumentov, Chișinău, 1949.*

CRONICĂ

În ziua de 17 octombrie 1989 a avut loc ședința plenară de comunicări științifice a Institutului de Istorie „N. Iorga”, în cadrul căruia căpitanul Ilie Schipor a prezentat comunicarea *Impactul revoluției române din august asupra desfășurării celui de-al doilea război mondial* (— estimări preliminare —). Rezultată din valorificarea parțială a cercetării amănunțite și sub o mulțime de aspecte a desfășurărilor militare din anii celui de-al doilea război mondial, comunicarea și-a propus să evidențieze — cu ajutorul argumentelor și mărimilor cuantificabile, a elementelor spațio-temporale de analiză — impactul pe care Actul de la 23 august 1944 l-a avut asupra evoluției și încheierii conflictului planetar început în urmă cu jumătate de secol.

Luând în considerare toate cele 250 de bătălii și operații de amploare înregistrate pe frontul de est în anii 1941—1945, implementind caracteristicile lor pe un sistem unitar de fișe — ce permit punerea în evidență a interferențelor ce au dat dimensiuni măsurabile angajării celor două tabere beligerante ce s-au confruntat în Europa orientală și centrală — comunicarea a arătat convingător că secțiunile militare românești din intervalul 23—31 august 1944 au dus la scurtarea cu aproximativ 240 de zile a pustiiilor războiului.

S-a demonstrat — cu ajutorul informațiilor prelucrate statistic — că, în timpul evenimentelor din august 1944, armata română (ce avea efective și structuri militare de patru ori mai mici decât media grupărilor sovietice angajate într-o operație de nivel strategic de sine stătătoare și care însumau echivalentul a 7,5 armate de arme înrunitite), acționând într-o perioadă de timp (9 zile) de patru ori mai mică decât durata medie (36 de zile) a celor 15 operații consemnate între 23 August și 25 Octombrie 1944, a eliberat o suprafață (aprox. 150.000 km²) de trei ori mai mare decât media operațiilor desfășurate în estul continentului în cele 55 de zile luate în calcul (50.500 km²).

Adâncimea teritoriului în care au acționat trupele române (800 km între Marea Neagră și frontiera de vest) a fost de aproape patru ori mai mare decât pătrunderea în celelalte operații (210 km). Ca urmare a acțiunilor eliberatoare desfășurate în august, 1944, trupele române au obținut — pentru cele nouă zile — un ritm mediu (89 km/24 ore) de zece ori mai mare decât cel înregistrat, în toamna anului 1944, în cadrul celorlalte operații aliate (8,9 km/zi).

Prelucrarea datelor pe calculator — acțiune aflată în curs de definitivare — va permite desprinderea unor noi concluzii privind rolul decisiv pe care România l-a avut în scurtarea celui de-al doilea război mondial.

La discuții au luat parte Traian Udrea, Emil Lazca, maior Mihail E. Ionescu, Mihai Retegan, Florin Constantiniu, care au făcut observații și au subliniat însemnătatea problemei precum și noutatea abordării ei de către autor.